

Ольга Мойсюк
(Київ)

ХУДОЖНЄ ТКАЦТВО ЖИТОМИРСЬКОГО ПОЛІССЯ В НАУКОВИХ РОЗВІДКАХ

У статті висвітлено проблеми дослідження народного ткацтва Житомирського Полісся як своєрідного явища матеріальної та духовної культури України. Простежено процес від накопичення фактичного матеріалу із середини ХІХ ст. до розкриття певних аспектів теми в колективних й індивідуальних монографіях, статтях ХХ – початку ХХІ ст. В історичній ретроспективі здійснено порівняльний аналіз накопичених джерельної бази, власних польових матеріалів, а також матеріалів, опрацьованих у фондах Національного музею українського народного декоративного мистецтва (Київ), Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара» (Київ), літературно-меморіального музею ім. Лесі Українки (Новоград-Волинський), Житомирського обласного краєзнавчого музею, Рівненського краєзнавчого музею, Свято-Троїцького жіночого монастиря (Корець).

Ключові слова: дослідження, традиційні витоки, декоративно-ужиткове мистецтво, народне ткацтво, регіональні особливості, народний одяг, орнамент.

В статті освітлено проблеми изучения народного ткачества Житомирского Полесья как своеобразного явления материальной и духовной культуры Украины. Прослежен процесс от накопления фактического материала с середины ХІХ в. до раскрытия некоторых аспектов

темы в коллективных и индивидуальных монографиях, статьях XX – начала XXI в. В исторической ретроспективе проведён сравнительный анализ накопленной базы источников, собственных полевых материалов, а также материалов, обработанных в фондах Национального музея украинского декоративного искусства (Киев), Национального центра народной культуры «Музей Ивана Гончара» (Киев), литературно-мемориального музея им. Леси Украинки (Новоград-Волынский), Житомирского областного краеведческого музея, Ровенского краеведческого музея, Свято-Троицкого женского монастыря (Корец).

Ключевые слова: исследование, традиционные источники, декоративно-прикладное искусство, народное ткачество, региональные особенности, народная одежда, орнамент.

The article highlights the problems of research on folk weaving of Zhytomyr Polissia as an original phenomenon of Ukraine's tangible and intangible cultures. There has been retraced the research process beginning with accumulation of the facts since the mid-XIXth century and concluding with discovery of the certain aspects of topic in the collective and individual monographs, articles of the XXth – early XXIst centuries. In the historic retrospection, there has been made a comparative analysis of accumulated source base inclusive of the author's own field materials, as well as the materials processed at the collections of the National Folk Decorative Art Museum (Kyiv), National Centre of Folk Culture *Ivan Honchar Museum* (Kyiv), Literare-Memorial Museum to Lesia Ukrainka (Novohrad-Volynskyi), Zhytomyr Museum of Regional Ethnography, Rivne Museum of Regional Ethnography, and Holy Trinity Convent (Korets).

Keywords: research, traditional sources, applied arts, folk weaving, regional peculiarities, national clothes, ornament.

Актуальність дослідження народного ткацтва Житомирського Полісся полягає в тому, що саме цей регіон є особливо цінним для наукових розвідок етнографів, мистецтвознавців, істориків, краєзнавців, адже тут найкраще збереглися автентичні зразки традиційного ткацтва, що віддзеркалюють давні форми матеріальної і духовної культури, які «можуть служити еталоном для порівняння в усьому слов'янському світі» [39, с. 299].

Ткацтво, як одна з найбільш яскравих галузей українського декоративно-прикладного мистецтва, уперше привернуло до себе увагу професійних художників і науковців лише наприкінці XIX ст. Це зумовлено тим, що до цього, починаючи від доби класицизму, відбулося різке розмежування на «високе» мистецтво – живопис, архітектура, скульптура і ремісниче, яким уважали декоративно-ужиткове мистецтво. І тільки наприкінці XIX – на початку XX ст. пріоритети співмірно змінилися. Відбулося це завдяки хрестоматійним працям А. Ріглі (зокрема «Проблеми стилю», 1893), який запропонував долучити ремесла в загальну концепцію розвитку мистецтва і розглядати їх як варті пошани й визнання мистецькі твори, таким чином спростувавши поширений стереотип.

Ідеї А. Ріглі на межі XIX – початку XX ст. в значній мірі спрямували увагу українських науковців на дослідження народного мистецтва, у тому числі ткацтва й килимарства. Однак варто наголосити, що відлік вивчення вітчизняної народної спадщини починається набагато раніше. Зокрема, з 1862 року розпочався надзвичайно плідний період науково-краєзнавчої діяльності Г. Оссовського, спрямований на дослідження Житомирщини. Максимально поєднуючи свою службу з особистими краєзнавчими інтересами, спільно з І. Біликом, О. Братчиковим, П. Косачем, Л. Крушинським та іншими однодумцями, Г. Оссовський організував краєзнавчий осередок при Волинському губернському статистичному комітеті. Саме завдяки цілеспрямованій діяльності Г. Оссовського і його колег у 70-х роках XIX ст. закладено початковий етап наукового вивчення краю [23].

Праці українських і зарубіжних науковців наприкінці XIX – на початку XX ст. містять важливі відомості про ремесла південно-західного регіону. Цінними для розкриття наукових підвалин дослідження українського ткацтва, зокрема Житомирського повіту Волинської губернії, є опубліковані роботи А. Афанасьєва, О. Братчикова,

П. Ісполатовського, Н. Нікіфоровського. У фундаментальному виданні П. Чубинського [41] містяться важливі відомості про матеріальну культуру українців (зокрема з Житомирського повіту) – житло, знаряддя, хатне начиння, одяг та їжу, що «фактично було першою в українській етнографії спробою дати характеристику не лише духовній, а й матеріальній культурі українського народу» [36].

Зауважимо, що до цього ж періоду належать фольклорно-етнографічні студії традиційної обрядовості, звичаїв та вірувань А. Богдановича, Хв. Вовка, Д. Зеленіна, А. Малинки, А. Сержпутовського, М. Сумцова, П. Шейна. Відповідно, для мистецтвознавчого аналізу орнаментики окресленого нами регіону цінними є також праці В. Антоновича, М. Біляшівського, Хв. Вовка, О. Косачевої, Г. Павлуцького, І. Раковського.

Окрім етнографічних досліджень, у спеціалізованій літературі початку ХХ ст. значну увагу приділено темі кустарної промисловості. Важливі відомості про особливості, творчі надбання та обсяг кустарних виробництв другої половини ХІХ – початку ХХ ст. черпаємо з джерела, де описані промисли й ремесла у Волинській губернії [24]. У даній праці, окрім зазначених декоративно-ужиткових промислів, особливо вирізняється художнє ткацтво Житомирщини, оскільки Житомирський повіт на той час займав перше місце за кількістю діючих промислів саме з обробки волокнистих матеріалів (прядіння вовни, сукання ниток, ткацтво, килимарство).

Історію розвитку та дослідження декоративно-ужиткового мистецтва висвітлювали як в опублікованих узагальнюючих працях, так і в тематичних розвідках, присвячених різним його видам, зокрема ткацтву й килимарству, з їх регіонально-локальною специфікою. Шеститомна «Історія українського мистецтва» (К., 1968) позначена фрагментарністю джерельної бази щодо даної теми і політично обмеженою тенденцією у формулюванні висновків, унаслідок чого вона має не достатньо об'єктивну повноту висвітлення еволюційного процесу розвитку цієї галузі декоративного мистецтва. Проте така багаторічна грандіозна дослідницька робота сприяла поживленню мистецтвознавчої думки та скоординувала шляхи майбутніх пошуків.

Опубліковані дослідження періоду бездержавності українського художнього процесу переважно трактувалися науковцями поза контекстом національної мистецької традиції, нівелюючи в такий спосіб її етнонаціональні витоки. На противагу цьому початок ХХІ ст. позначений об'єднанням найкращих мистецьких і наукових сил України, які все активніше сприяють розвитку професійного і народного декоративного мистецтва, зокрема збереженню і дослідженню його традиційної спадщини. Мистецтвознавці прагнуть глибше дослідити й ретельно висвітлити локальні регіональні особливості еволюції автентичних форм народного декоративно-ужиткового мистецтва, зокрема ткацтва, через призму загальноукраїнських його виявів та в панорамі європейського мистецького простору.

Колективні праці Т. Кари-Васильєвої, З. Чегусової, М. Білан, Г. Стельмащук в скарбниці українського народного мистецтва посідають визначне місце, адже їх увага спрямована саме на розлоге вивчення художнього ткацтва, його історії, традицій, регіональних особливостей.

Грунтовно досліджено техніку та технологію ткацтва, орнаментально-композиційні схеми народних художніх тканин у загальноукраїнському їх вияві у фундаментальних працях українських науковців – О. Нестер, О. Никорак, С. Сидорович. Народне ткацтво в контексті духовної культури досліджувала О. Боряк. Окремі аспекти ткацтва Житомирщини висвітлено в джерелах другої половини ХХ ст., зокрема в монографіях провідних дослідників вітчизняного художнього текстилю А. Жука, Я. Запаса, С. Сидорович.

Важливим унеском у дослідження українського вбрання є монографії таких відомих дослідників, як З. Васіна, Г. Горіна, Т. Кара-Васильєва, О. Дудар, Р. Захарчук-Чугай, О. Кульчицька, Ю. Лащук, К. Матейко, Г. Стельмащук, А. Українець, М. Білан, які особливу увагу спрямували на дослідження Українського Полісся.

Об'єктом наукових зацікавлень учених стала історія ткацтва, художні особливості тканин українського народного вбрання, вивчення комплексності костюма, його побутове призначення. Науковці провели мистецтвознавчий аналіз українського народного одягу, дослідили його стилістичні, регіональні особливості, визначили роль природно-географічних та історичних умов у формуванні орнаментально-композиційної системи, значення символів і кольору, а також розглянули техніку й технологію виготовлення вбрання та його функціональне призначення.

Багатим фактичним матеріалом вирізняється доробок М. Білан і Г. Стельмащук [5, с. 328], який звертає увагу читача на аспекти формування українського строю, сягаючи його витоків. У другій частині книги, що має назву «Традиційні строї етнографічних регіонів України», автори проаналізували одяг за певними визначеними критеріями: чоловічий і жіночий одяг, весільне вбрання.

Актуальною є стаття І. Несен [27], у якій дослідниця проаналізувала проблеми komponування виставкових костюмів у музеях. У дослідженні авторка спочатку представила етнографічні джерельні відомості і доповнила їх власними польовими матеріалами, накопиченими на межі ХХ – ХХІ ст., на основі чого охарактеризувала основні тенденції функціонування та зміни жіночого одягу даної території в обраний нею історичний період. Дослідниця стверджує, що музейні колекції є важливим і досить самодостатнім джерелом для виявлення невідомих сьогодні вітчизняній етнологічній науці варіантів мікрорегіональних костюмів [27, с. 239].

У статті О. Васяновича [9] охарактеризовано одяг заможних верств населення області (автор покликався у своєму дослідженні на фактичний матеріал та власні польові записи).

До питання спорідненості національних особливостей вбрання українців і білорусів Полісся звернулася і Л. Булгакова-Ситник [7]. Вона проаналізувала народний одяг окреслених народів, охопивши хронологічні межі кінця ХІХ – першої чверті ХХ ст., та подала такі географічні території – Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська області України і Брестська й Гомельська області Білорусії, що зумовлено певною ареальною однотипністю в одязі даних територій. У розвідці дослідниця презентувала окремі схожі й відмінні специфічні ознаки білоруських й українських строїв, що спонукають до таких висновків: за системою компонентів традиційний одяг українських і білоруських поліщуків однорідний, однак має суттєві відмінності в крої, способі носіння, матеріалі, комбінаториці орнаментальних сполучень і кольоровій гамі. Переважно такі відмінності часто обмежені лише в межах окремих районів, що найкраще виявляється в особливо яскравому здобутку традиційної культури кожного етносу – святковому й обрядовому одязі, який «більше, ніж інші сфери побуту, ілюструє його національну специфіку» [7, с. 76].

Дослідник М. Раманюк також виокремив традиційний одяг Західного, Східного й Прип'ятського Полісся, стверджуючи про архаїчність традицій крою та оздоблення в білоруському одязі.

Аналіз орнаментальних мотивів ткацтва в комплексі з художніми особливостями технік виконання здійснено в статтях і монографії С. Сидорович [35]. Авторка дослідила широкий спектр художнього текстилю – різні типи тканин і технік (килимове закладне ткання, перебірне ткання, вибійку). Беручи до уваги художні особливості техніки, композицію та характер орнаментики, а також асортимент виробів, С. Сидорович розробила класифікацію текстильних виробів, розділивши її на чотири територіальні комплекси. У своїх публікаціях та монографії дослідниця оперує детальними відомостями про виробничий процес, асортимент виробів і їх застосування, регіональні особливості декорування текстилю.

Аналізуючи означене коло проблем, на особливу увагу заслуговують праці О. Никорак, А. Українець і М. Селівачова, які ґрунтовно дослідили українське народне вбрання, зокрема комплекси Українського Полісся, класифікували народні тканини і досить чітко описали українську орнаментуку, поділивши її на певні класи, види й підвиди.

Особливо важливою в історіографії ткацтва є монографія львівської дослідниці О. Никорак [30], де на суттєвому джерельному і фактологічному матеріалі простежено витoki й висвітлено розвиток українського народного ткацтва. У науковий обіг впроваджена розроблена авторкою типологія тканих виробів; особлива увага приділена місцевим художнім особливостям західноукраїнських тканин для інтер'єру житла і церкви, використанню творів традиційного ткацтва у звичаях та обрядах.

У праці М. Селівачова [33] виявлено досить успішну спробу подолання методологічного бар'єру описовості й належного застосування пояснювального, етнопсихогенезового підходу в розкритті об'єктивної сутності традиційної символіки. Його дослідження має енциклопедичний характер, де майже всі доступні в наш час матеріали з орнаментики описані, класифіковані, враховуючи парадигму (зразок, еталон), що визначає допустимість заміни одного образу іншим у відповідному значенні, і синтагматичний план, тобто розгляд і характеристика значення орнаментального елемента в контексті композиційної схеми, або рапортного його повторення, зокрема в ткацтві. Синхронний і діахронний аналізи допомагають репрезентувати цілісну картину описуваного матеріалу. Автор досить чітко описав українську орнаментiku та поділив її, відповідно до галузей декоративно-прикладного мистецтва, на певні класи, види і підвиди, дослідив майже всі українські орнаменти, зокрема окремі домінуючі першовзори народного текстилю Житомирського Полісся, та дослідив їх роль і значення, зокрема в ткацтві й килимарстві.

Яскравим внеском у дослідження художньо-тканих рушників Полісся, зокрема Житомирщини, є статті Л. Булгакової [6; 8]. У першій роботі дослідниця представила цікаві польові матеріали про домоткані рушники, зібрані під час комплексної етнографічної експедиції в північні райони Житомирської області в 1990-х роках. Цінними є фотоматеріали й ілюстрації, серед яких – розроблені авторкою схеми домінуючих узорів на декоративно-обрядових рушниках – «завісках». У другій роботі авторка розробила власний опис морфологічних особливостей тканих рушників Полісся і зон їх побутування, де основою для аналізу стали власні польові матеріали, а також колекції фонду Музею етнографії та художнього промислу у Львові з Київської, Чернігівської та Житомирської областей. У повідомленні дослідниця виокремила за комплексом ознак (техніка виконання, орнаментально-композиційні особливості) п'ять варіантів серед домотканих рушників Полісся.

Варто відзначити статтю Г. Стельмащук [37], у якій на основі власних експедиційних досліджень у 1970–1980-х роках подано досить цінні матеріали, зокрема про народне ткацтво в Олевському, Овруцькому, Народицькому, Лугинському і Коростенському районах Житомирської області. У публікації представлено фрагменти автентичних завісок Коростенщини, що опубліковані вперше. Також дослідниця охарактеризувала інтер'єрні тканини Житомирського Полісся як визначне явище декоративно-ужиткового мистецтва в контексті народного ткацтва України. Авторка наголосила на важливості місцевих традиційних витоків, що беруть початок у ранньослов'янському об'єднанні деревлян. У представлених орнаментально-композиційних схемах завісок «прочитується» збережене, унаслідок ряду об'єктивних причин, давнє світосприйняття [37, с. 140]. З її дослідження ми ознайомилися і прийняли до уваги оригінальне, особливе бачення науковця про високохудожнє народне ткацтво житомирських поліщуків у контексті давньослов'янського світогляду, яке відчувається і відображається в орнаментальних мотивах у презентованих авторкою домотканих виробках.

Дослідження домотканих виробів Житомирщини як цілісного мистецького явища здійснила Р. Захарчук-Чугай [18]. На основі експедиційних матеріалів авторка описала технологію та техніку виготовлення художніх народних тканин, розглянула види інтер'єрних виробів й окремі компоненти жіночого вбрання, притаманні для досліджуваного регіону за своєю специфікою.

Окремі аспекти досліджуваної проблеми, зокрема роль традицій та їх збереження, аналіз новітніх рішень у сучасному художньому ткацтві, а також проблеми

творчості провідних майстрів художнього ткацтва досліджуваного регіону, висвітлені в низці статей (Г. Вахрамєєва, І. Локшук, Р. Тишкевич) у наукових збірниках Всеукраїнських наукових коференцій, що проходили в Рівному у різні роки (2001, 2004, 2006, 2008, 2010, 2011).

У контексті досліджуваних проблем важливими є джерела та зібрані матеріали, що містять відомості про стан художньої освіти в Рівному й Києві, адже тут, у мистецьких навчальних закладах, формуються фахівці-професіонали в галузі художнього ткацтва. Зокрема, варто згадати ілюстрований методичний посібник талановитого учня С. Колоса – професора, Народного художника України С. Нечипоренка. Дана праця по суті є досить важливим джерелом для студентів, музейних працівників, наукових співробітників, оскільки цей доробок – результат великої мистецької практики автора – освітньої діяльності. Посібник презентує цінну інформацію про відповідний тип народних тканин, що належать до конкретного регіону України, у тому числі Житомирського Полісся. Його автор оперує значним за обсягом етнографічним ілюстративним матеріалом, зафіксованим власноруч упродовж п'ятидесяти років. У праці вперше в українській термінології подано назви основного і допоміжного ткацького обладнання, народні автохтонні назви окремих тканих мотивів та кольорову гаму тканин, характерних для певного регіону України, а також технологічні заправки ткацьких верстатів [29].

Вітчизняні мистецтвознавчі джерела вирізняються широким діапазоном висвітлення проблем художнього текстилю Поліського регіону, у тому числі північних районів Житомирщини. Якщо діяльність художників-текстильників Житомирського Полісся другої половини ХХ ст. представлена в мистецтвознавчих джерелах і науково-популярній літературі свого часу, то значно менше відомостей існує про сучасних митців художнього текстилю. Спираючись на власні польові дослідження, у науковий обіг варто ввести ряд імен невідомих на сьогодні майстрів, котрі нині працюють на теренах Житомирщини. Це майстри старшої генерації – Г. Мельничук, П. Прокопчук, Н. Старченко, Г. Невмержицька, О. Подлесоцька та ін. Серед молодих майстрів – яскрава постать модельєра за фахом та водночас народного майстра О. Земнухова, який плідно працює в традиційно-інноваційній мистецькій сфері, що спрямована на українського споживача, котрий цінує і шанує національну традицію. Важливо також озвучити кілька персоналій майстрів, які працюють у різних ареалах, що входять до складу Польського (А. Павонська), Рівненського (Н. Мельник, В. Білоус, П. Майструк) і Київського Полісся (М. Тищук, Н. Телегей).

Аналіз літератури свідчить про недостатню дослідженість проблеми розвитку та збереження народних традицій у художньому ткацтві сучасних майстрів Житомирського Полісся другої половини ХХ – початку ХХІ ст. У мистецтвознавчій науці відсутні спеціальні праці, де б ці питання ґрунтовно висвітлювали. В опрацьованих джерелах вони переважно розглянуті фрагментарно, а саме: у загальному континуумі українського декоративного й ужиткового мистецтва, а також не завжди підкріплені ілюстративним матеріалом. Це вкотре підтверджує актуальність нашого дослідження, де вперше розглянуто комплекс чинників, що впливали на розвиток, збереження та інтерпретацію народних традицій художнього ткацтва Житомирщини зазначеного періоду.

Також поза увагою науковців залишилося дослідження народного ткацтва окремих видів церковних одягових й інтер'єрних виробів. Очевидно, це пов'язано з тим, що такий тип сакральних тканин був кількісно локалізований у невеликих осередках, тобто в сільських церквах, а також у деяких монастирях. Переважно дослідників цікавило таке яскраве явище українського декоративного мистецтва, як церковне гаптування і золототкацтво. Цій темі присвячено чимало наукових досліджень відомих українських і зарубіжних учених: Т. Кари-Васильєвої [21; 22], Р. Косів, О. Катасонової, Н. Маясової, О. Никорак [31], М. Новицької, О. Олійник, Р. Орлова, Н. Пальмова та багатьох інших. Однак тему народного ткацтва для церкви здебільшого оминають

у науковій літературі, очевидно тому, що такий тип сакральних тканин був «неканонізований» і кількісно локалізований у периферії, тобто в невеличких церквах на теренах сільської місцевості. Зокрема, О. Никорак висвітлює ткані та вишиті народні тканини в поєднанні з іншими церковними компонентами (іконами, гаптами, різноманітним літургичним начинням тощо) і розглядає синтез цих атрибутів, що формують комплексний ансамбль і створюють загальну «художньою обставу» храму [31, с. 268]. Л. Булгакова [6; 8] і Р. Захарчук-Чугай [18] у контексті народного традиційного мистецтва охарактеризували деякі аспекти побутування тканин і вишитих інтер'єрних виробів, функціонально призначених для церкви. Поряд із шедеврами церковного шитва народні сакральні вироби також мають своєрідну класифікацію та самобутне оздоблення, що зумовлене технологією ткацтва і регіональними самобутніми ознаками; вони можуть стати визначним об'єктом для окремого наукового дослідження.

Отже, вищезначені напрями потребують ґрунтовного дослідження, оскільки в різних наукових розвідках, які так чи інакше освітлюють тему народного сакрального ткацтва, дане питання не дістало цілеспрямованого мистецтвознавчого аналізу.

1. Антонович Є., Захарчук-Чугай Р., Станкевич М. Декоративно-прикладне мистецтво. – Л. : Світ, 1992.
2. Антонович Д. Український орнамент [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://lito-pys.org.ua/cultur/cult21.htm>.
3. Арофікін Є. Розвиток художньо-промислового текстилю Радянської України // Тези доп. VIII наук. конф. ЛДІПДМ. – Л., 1967. – С. 42–47.
4. Біляшівський М. Про український орнамент // Записки Українського наукового товариства в Києві. – К., 1909. – Кн. 3. – С. 40–54.
5. Білан М. С., Стельмащук Г. Г. Український стрій. – Л. : Фенікс, 2000.
6. Булгакова Л. Поліський рушник ХХ ст. // Полісся України: матеріали історико-етнографічного дослідження. – Л., 1999. – Вип. 2. Овруччина. – С. 159–176.
7. Булгакова-Ситник Л. Дослідження народного одягу білорусів й українців поліського пограниччя // Поліссезнавство : наукові фольклорно-етнологічні та мистецтвознавчі студії. – Рівне, 2006. – С. 75–80.
8. Булгакова Л. Художньоткані рушники Полісся // Полісся: мова, культура, історія. Матеріали міжнар. конф. – К., 1996. – С. 296–300.
9. Васянович О. Особливості вбрання околичної шляхти Житомирщини другої половини ХІХ – початку ХХ століть // Народний костюм як виразник національної ідентичності. Наук. зб. за матеріалами Всеукр. наук.-практичної конф. / за ред. док. мистецтвозн. М. Селівачова. – К., 2008. – С. 140–143.
10. Виткалов С. В. Рівненщина: культурно-мистецький потенціал в парадигмах сучасності / за ред. проф. Виткалова В. Г. – Рівне, 2012.
11. Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології – К. : Мистецтво, 1995.
12. Гургула І. Народне мистецтво західних областей України. – К. : Мистецтво, 1966.
13. Дудар О. Традиційне і сучасне Поліське ткацтво // Народна творчість та етнографія. – 1977. – № 2. – С. 44–50.
14. Дудар О. Художнє ткацтво Полісся // Народні художні промисли України. – К., 1979. – С. 69–78.
15. Жук А. К. Сучасні українські художні тканини. – К. : Наукова думка, 1985.
16. Жук А. Українські народні килими. – К. : Наукова думка, 1966.
17. Запаско Я. Українське народне килимарство. – К., 1973.
18. Захарчук-Чугай Р. В. Народне декоративне мистецтво // Полісся України : матеріали історико-етнографічного дослідження. – Л., 1999. – Вип. 2. Овруччина. – С. 293–307.
19. Захарчук-Чугай Р. В. Народне декоративне мистецтво Українського Полісся. Черніобильщина. – Л., 2007.
20. Кара-Васильєва Т. В., Чегусова З. Декоративне мистецтво України ХХ ст. – К. : Либідь, 2005.
21. Кара-Васильєва Т. В. Українське літургійне шитво // Людина і світ. – 1996. – № 11–12. – С. 9–12.

22. *Кара-Васильєва Т. В.* Шедеври церковного шитва України XII–XX ст. – К. : Інформаційно-видавничий центр Української Православної Церкви, 2000.
23. *Кондратюк Р. Ю.* Готфрид Оссовський: сторінки біографії // Житомирщина на зламі тисячоліть : наук. зб. «Велика Волинь». – Житомир : М. А. К., 2000. – Т. 21. – С. 330–331.
24. Кустарные промыслы в Волынской губернии по данным текущей сельскохозяйственной статистики. – Житомир, 1914.
25. *Лащук В. Ю.* Народне мистецтво Українського Полісся. – Л. : Каменяр, 1992.
26. *Матейко К. І.* Український народний одяг. – К. : Наукова думка, 1977.
27. *Несен І.* Традиційний жіночий костюм Житомирського Полісся середини XIX – поч. XX ст.: проблеми вивчення та виставкового відтворення // Народний костюм як виразник національної ідентичності. Наук. зб. за матеріалами Всеукр. наук.-практичної конф. / за ред. док. мистецтвозн. М. Селівачова. – К., 2008. – С. 239–245.
28. *Нестер А.* Народное ткачество Украинского Полесья. – Минск, 1984.
29. *Нечипоренко С. Г.* Декоративні тканини та килими України. Альбом-посібник. – К., 2005.
30. *Никорак О. І.* Українська народна тканина XIX–XX ст. Типологія, локалізація, художні особливості. – Л. : Інститут народознавства НАН України, 2007.
31. *Никорак О.* Традиційні художні тканини в сучасному інтер'єрі українських церков // Народознавчі зошити. – Л., 2003. – № 1–2. – С. 267–271.
32. *Ніколаєва Т. А.* Історія українського костюма. – К. : Либідь, 1996.
33. *Селівачов М.* Лексикон української орнаментики (іконографія, номінація, стилістика, типологія). – К. : Редакція вісника «Ант», 2005.
34. *Сидорович С.* Орнамент народних тканин західних земель України XIX і початку XX ст. // Матеріали з етнографії та художнього промислу. – К., 1959. – Вип. 3. – С. 40–59.
35. *Сидорович С.* Художня тканина західних областей УРСР. – К. : Наукова думка, 1979.
36. *Скрипник Г.* Народознавча спадщина П. Чубинського з погляду сучасної етнології // Народна творчість та етнографія. – 2009. – № 2. – С. 4–23.
37. *Стельмащук Г. Г.* Декоративно-ужиткове мистецтво Житомирщини // Збірник наукових праць кафедри історії і теорії Львівської національної академії мистецтв. Мистецтвознавчий автограф. – Л., 2008. – Вип. 3. – С. 137–148.
38. *Стельмащук Г. Г.* Традиційний одяг Житомирщини // Народна творчість та етнографія. – 1980. – № 6. – С. 77–82.
39. *Тишкевич Р.* До проблеми збереження традиційної народної культури // Полісся: мова, культура, історія. Матеріали міжнар. конф. – К., 1996. – С. 296–304.
40. *Черв'як К.* Килимарство на Коростенщині // Краєзнавство. – 1929. – № 3–10. – С. 13–44.
41. *Чубинский П. П.* Труды этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край : [в 7 т.]. – С.Пб., 1872–1878. – Т. 7. – С. 412–443.
42. *Шевчук А.* Народне мистецтво Житомирщини // Поліссьезнавство: наукові фольклорно-етнологічні та мистецтвознавчі студії. – Рівне : Волинські обереги, 2006. – С. 175–180.

SUMMARY

The article highlights the problems of research on folk weaving of Zhytomyr Polissia as an original phenomenon of Ukraine's tangible and intangible cultures. There has been retraced the research process beginning with accumulation of the facts since the mid-XIXth century and concluding with discovery of the certain aspects of topic in the collective and individual monographs, articles of the XXth – early XXIst centuries. In the historic retrospection, there has been made a comparative analysis of accumulated source base inclusive of the author's own field materials, as well as the materials processed at the collections of the National Folk Decorative Art Museum (Kyiv), National Centre of Folk Culture *Ivan Honchar Museum* (Kyiv), Literary-Memorial Museum to Lesia Ukrainka (Novohrad-Volynskiy), Zhytomyr Museum of Regional Ethnography, Rivne Museum of Regional Ethnography, and Holy Trinity Convent (Korets).

It is discovered that the traditional folk fabrics of this region has been not reflected in the special monographs on the subject under study.

The research embraces the research works classified by chronological and problem and theme principles; at the same time they are divided into two groups for convenience. The first group of works includes the summarizing researches and studies only partially pertinent to

the problem. The compact, sometimes fragmentary, but actually valuable materials, with a view to their scientific character, are found in the works of G. Ossowski, O. Afanasiev, N. Nikiforovskiy (1895), P. Chubynskiy (1872–1978), D. Zelenin (1901–1913), V. Vovk (1928), M. Sumtsov (1885), P. Sheyn, H. Pavlutskiy (1927), and D. Antonovych (1993). In the listed sources, the scientists merely stated the fact of keeping custody of traditional interior fabrics; they have described and also have given a general description of their peculiarities. The significant sources for research of the early XIXth – XXth centuries Polissia garments and interior fabrics are the works of the noted Ukrainian researchers, particularly O. Kulchytska (1959), G. Gorin (1974, 1981), T. Kara-Vasylieva (1978, 1988, 1993, 2005), O. Dudar (1977, 1979), K. Mateyko (1977), A. Zhuk (1962, 1985), Ya. Zapasko (1973), S. Sydorovych (1979), Yu. Lashchuk (1992), T. Nikolayeva (1996), H. Stelmashchuk and M. Bilan (2000), Z. Vasina (2003, 2006), O. Nikorak (2006), O. Nester (1984), N. Okhrimenko (1989), A. Ukrayinets (1996, 2006), and M. Selivachov (1996, 2005, 2013). They contain the information on the stylistic and regional features of traditional Polissia clothes, a role of natural and geographical as well as historical conditions in shaping of their ornamental and composition system, a meaning of motifs and colour, a description of materials, techniques and methods of making the interior fabrics and clothes, their functional meaning.

The second group of works is the research works discovering the regional specificity of the Zhytomyr Polissia traditional folk weaving. In the publications of L. Bulhakova (1996, 1999, 2006), R. Zakharchuk-Chuhay (1999), H. Stelmashchuk (1980, 2008) and I. Nesen (2008), there have been reported the original features localizing the Zhytomyrshchyna artistic weaving and distinguishing it among the adjacent regions which form the parts of Polissia. The precious information on Korostenshchyna rug making is found in the work of K. Chervyaka (1929).

Summarizing the review of historiography, one can accentuate that the Zhytomyr artistic weaving within the range of historical and ethnographical region *Ukrainian Polissia*, with regard to the problems of structural and typological system of homespun handiwork, its technological and technical peculiarities, its artistic specificity and change dynamics throughout the XXth century, – has not come up for a special scientific consideration yet. So, the needs of modern study of art call for the generalization of the received information in the context of realization of integrated regional research and exposure of specificity of traditional weaving and feature of its transformation.

Keywords: research, traditional sources, applied arts, folk weaving, regional peculiarities, national clothes, ornament.